

Středa 20. června

Byla jsem ve škole. Teď budeme mít 3x týdně.

Čtvrtek – sobota 21. – 23. června

Byla velká bouřka a uhodilo nám do tel. drátů. Dříve jsem se bouřky hrozně bála ale od toho bombardování jsem ta otupěla že se ničeho neleknu Bouřka proti bom. se nedá přirovnat.

Je první výročí počátek války s Německem a Ruskem. Je manifestační projev na sokolském ostrově.¹⁰⁸ Večer je taneční zábava.

¹⁰⁸ Zde je zápis díky neobratnosti pisatelky poměrně záhadný. Pravděpodobně byl proveden 22. června 1945 a místo číslovky „první“ mělo jít o čtvrté výročí napadení Sovětského svazu nacistickým Německem. I vzhledem k tomu, že typ písma se od předchozích řádků nezměnil, stejně jako barva zápisu, nelze tento s největší pravděpodobností vyložit jako zápis vytvořený s ročním odstupem, čemuž by odpovídala jak číslovka „první“ (rozuměj rok po skončení války), tak i pozdější vzpomínka autorky: „A prostě jako mladý člověk, tak absolutně už neměl zájem nějak pokračovat v tom deníku. A tím to bylo jako ukončeno. No a potom jednou za rok, jak jsem psala, pak si vzpomínám, že jsem se nutila k tomu. Jak už mi bylo třeba osmnáct, devatenáct. Já jsem říkala – Ježíš, furt budu psát, den před narozeninami, čím dál víc, jo.“ Rozhovor s Helenou Bolkovou vedl Jiří Petráš dne 13. října 2005.

PAMĚTNÍ ZÁPIS

(sepsaný v měsíci srpnu 2005 u příležitosti obšírné opravy kunštátského chrámu sv. Stanislava)

Ludvík Kundera

Summary:

In 2005, an extensive arrangement of Saint Stanislav's cathedral was carried out in the Moravian town of Kunštát. At this occasion, the so called balloon, spire cupola, situated under the cross placed on church's spire was opened. Inside, caskets containing contemporary documents and objects have been discovered. Such type of find happens roughly once every century and the documents and objects are usually selected to inform future generations about town's (locality's) conditions at time of the last arrangement or repair of the church. The latest documents and objects from the caskets opened in Kunštát in 2005 date back to 1890, the oldest commemorative document is dated 1687 and is related to the magnanimous transformation of the original gothic church into a baroque building. The final act of the Saint Stanislav cathedral's roof repair in 2005 was resealing of the balloon into which the old caskets were returned and a new one was added. Its most important part was the so called Commemorative record which is a historicized summary of Kunštát development between 1890 and 2005. Readers of the Urban People revue are lucky since they can read now, at least one hundred years ahead of others when they carefully open the caskets during the next big restoration of the cathedral. The Commemorative record is, apart from its fascinating form of un-mendacious résumé, also interesting because of the extraordinary name of the author, namely Ludwik Kundera, the "prince of Moravian poetry", honorary citizen of Kunštát and important playwright and legendary translator. It might be worth it to find out how many balloons of Czech, Moravian, and Silesian churches during the past two centuries contain a "message for future generations" that was written by contemporary and during their lifetime renowned poet, novelist, historian, teacher or priest whose significance exceeded beyond parish borders of a given church.

Poznámka redakce:

V roce 2005 došlo v moravském městě Kunštát k obšírné úpravě chrámu sv. Stanislava. Při té příležitosti byla otevřena tzv. makovice, věžní báň, umístěna pod křížem na věži kostela. Byly v ní nalezeny schránky s dobovými listinami a předměty. Tento typ nálezu se opakuje zhruba jednou za stolení a listiny i předměty jsou obvykle koncipovány tak, aby sdělily budoucím pokolením, jaký byl stav města (lokality) v čase poslední úpravy či opravy kostela. Poslední listiny a předměty ze schránek otevřených v roce 2005 pocházejí z roku 1890, nejstarší z pamětních listin je datována rokem 1687 a vztahuje se k velkorysé přeměně původně gotického kostela ve stavbu barokní. Finálním aktem opravy střechy chrámu sv. Stanislava v Kunštátu v roce 2005 bylo znovuuzavření makovice, do které byly vráceny staré schránky a k nim přidána nová. Její nejvýznamnější součástí je tzv. Pamětní zápis, což je historizující resumé vývoje města Kunštát od roku 1890 do roku 2005. Čtenáři revue Lidé města mají to štěstí, že si s minimálně stoletým předstihem přečtou to, co jejich potomci budou opatrně otvírat až při další velké opravě chrámu. Na Pamětním zápisu je, krom fascinující formy neprolhané zkratky, mimořádné jméno autora. Je jím „kníže moravské poezie“, čestný občan města Kunštát, významný dramatik a legendární překladatel **Ludvík Kundera**. Možná by stála za výzkum zjistit do kolika makovic na českých, moravských a slezských kostelech napsal za poslední dvě staletí onu „zprávu pro budoucí generace“ žijící a za života proslulý básník, prozaik, historik, pedagog či kněz, jehož význam přesahoval hranice církevního okrsku toho kterého kostela.

* * *

Ve věžní báni (makovici) byly nalezeny i schránky s dobovými listinami a předměty, nález to velmi vzácný, opakovaný zhruba jednou za stolení a určený budoucím pokolením. Poslední listiny ze dvou schránek pocházejí z roku 1890, od dávných pergamenů dělí nás tedy plných 115 let.

Věnujme se zprvu listinám ještě mnohem starším, které pamětnímu zápisu z roku 1890 předcházely.

1. Nejstarší z pamětních listin je datována rokem 1687 a vztahuje se k velkorysé přeměně původně gotického kostela ve stavbu barokní. Latinsky psaný text vzdává hold Kašparu Fridrichovi z Lamberka, jenž zemřel rok předtím. Byl to pán laskavý a se stavbou kostela úzce spjatý. Zpět do bání vrácen jen v kopii.

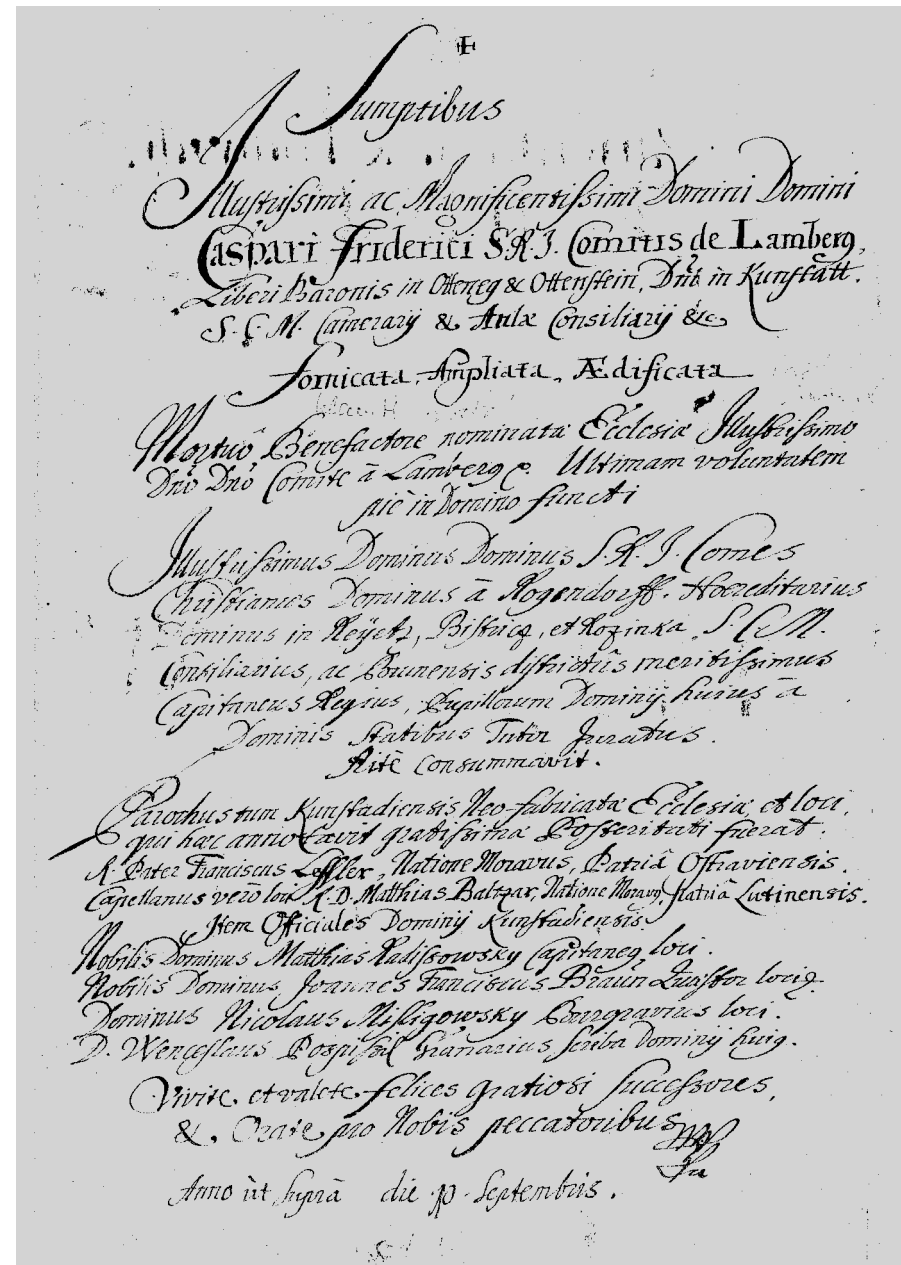

CHRÁM SVATÉHO STANISLAVA NA HORNÍM KONCI NÁMĚSTÍ JIRÍHO Z PODĚBRAD V KUNŠTÁTU NA MORAVĚ (Foto: Marie Wetterová)

2. V latinských listinách z roku 1790, kdy Kunštát již byl v držení rodu Honrichsů, zaznávají ještě obavy z válečných Turků („porta ottomanica“), houstnou odvozy mládeže na vojnu, monarchie je zneklidněna změnou na nejvyšších místech: po smrti Josefa II. nastupuje Leopold II. V textu listin se josefinská éra charakterizuje jednou větou málem rok od roku a nečekaným střihem se na závěr zaznamenávají pro schránu stříbrné a měděné mince co dárek „šťastnějšímu potomstvu“. Zpět do bány vrácen jen v kopii.

3. Desítistránkový, již česky psaný, listinný soubor z roku 1874 slibuje sice úvodem zprávu o poměrech místních, zemských a říšských, zůstává však hlavně u těch kunštátských. Žije se, praví dokument, „v poměrech dosti trudných po ztrátě válek roku 1859 s Itálií a 1866 s Pruskem, v kterémžto roku nepřítel i sem dorazil a zde od 13. července do 15. září 1866 potrval“. Oprava kostela „děje se na útraty konkurentů“. To zní v takovéto zkratce poněkud dobrodružně, ale budí. Dvoutřídní škola přechází ve čtyřtřídní. O kulturnosti svědčí „Čtenářskopěvecký spolek Jiří z Poděbrad“, spolek divadelních ochotníků a fondy knihoven, například farní a školní...Velkým lidovým shromážděním se ve dnech 9. a 10. září 1871 staly oslavy čtyřstého výročí úmrtí krále Jiříka z Kunštátu a Poděbrad (v tehdejší legendárním podání jako „místního rodáka“), jichž se zúčastnilo „více než 5 tisíců lidu sokolského a mnoho spolků sokolských a jiných“. Listiny zaznamenávají i vzrůstající se místní řemeslo, jímž je hrnčířství přecházející tehdy z takzvané měkkoty na výrobu „tvrdého zboží“. Množí se hlasy o budoucím rozkvětu keramiky, hlasy, které měly pravdu. Z 2. září 1874 je německá, takzvaným kurentem psaná listina, podepsaná farářem Antonem Hallou. Další podepsaní: patron kostela Kuno svobodný pán z Honrichsu, jeho sestra Leopoldina, hrabě Josef Mistrovský, Elizabeth Coundenhove. Přítomni byli i mladší členové rodiny a baron Kuno vložil k mincím ve schránce další peníze.

4. O šestnáct let později, roku 1890, bylo shledáno, že „krytba plechová a pod ní celá vazba jest tak dalece sešlá, že věž, od samého zdiva počínaje, snešena a novou nahrazena býti musí“. O této přestavbě, která se realizovala na návrh a žádost zdejšího velkostatkáře (!) pana Kuneše (!) z Honrichsů, existuje tehdejší kunštátským starostou Petrem Čáslavským česky psaná zpráva nazvaná „Památka našim potomkům“. Je to detailní odborný popis celé „věžní problematiky“, navíc s věcnou „přílohou“ nazvanou Rozpočet mír a nákladů. V pamětním textu vyšlo Petru Čáslavskému ještě místo i pro zaznamenání kunštátského stavebního ruchu v těch letech, výskytu „nové nemoci“ zvané chřipka (influenza), o velkých povodních roku 1890 a nechybějí pozoruhodné politické postřehy ani „vzkazy budoucím“: „Politické a národnostní pomě-

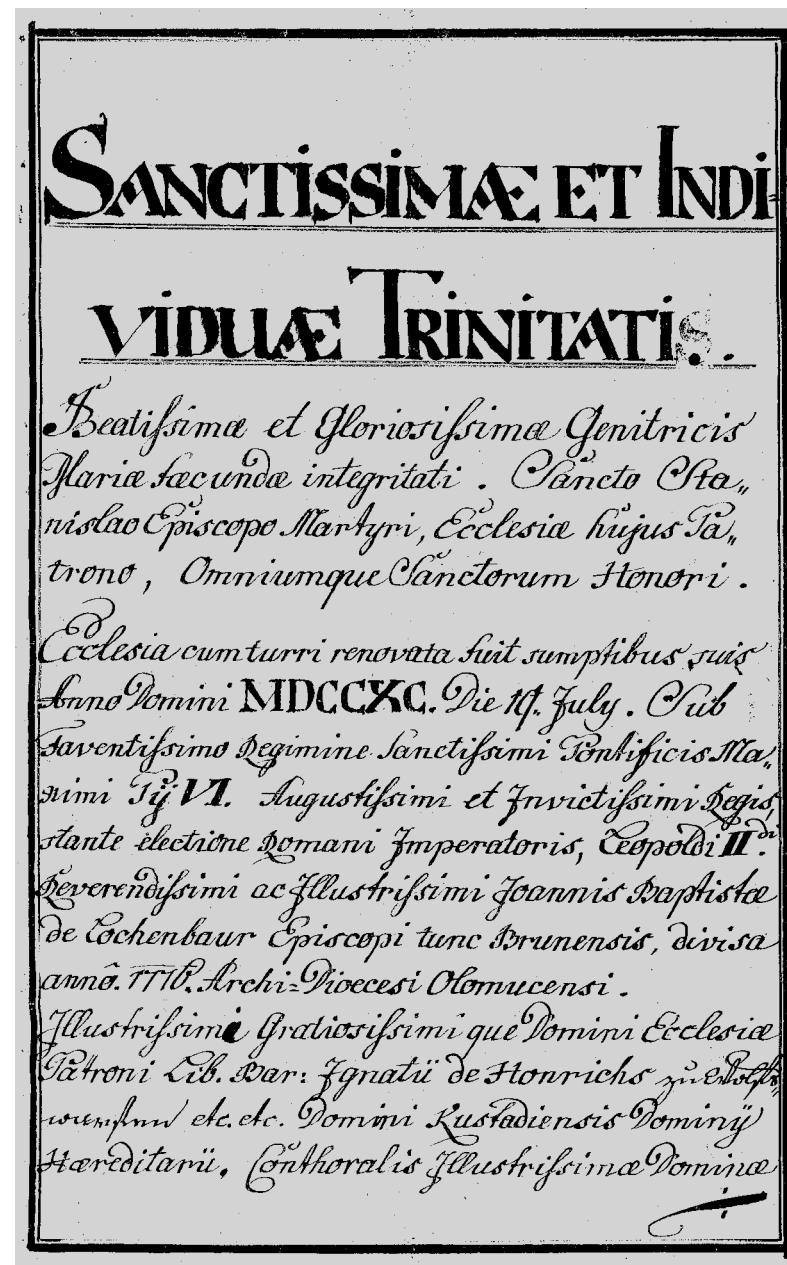
ry jsou nanejvýše rozhárané: Němci chtějí udržeti stůj co stůj nadvládu jak v říši, tak v jednotlivých zemích, ač v počtu například na Moravě pouze jednu čtvrtinu obnášejí, a přece zemské zastupitelstvo ve své moci mají. My pak (Čechové) jsme rozštěpeni na dvě strany, totiž staro- a mlado-Čechy čili jak poslednější se zovou stranou svobodomyšlnou. Kterýmžto rozštěpením mnohá dobrá věc politickému boji podlehnouti musí, kterýžto boj bratr proti bratru se vši bezohledností vedou a jedna strana druhou na pranýř staví. Dejž milý Bůh, abyste se vy, milí potomkové, lepší a pokojnější doby dočkali, k čemuž vám zplna srdce všeho dobra přejem a prosíme vás, abyste nás v motlitbách nezapomněli...“ To bylo psáno 20. listopadu 1890. Totéž datum nalézáme pod třístránkovým latinským pojednáním, které je z valné části podrobným soupisem duchovních a šlechtických osobností, jakož i kunštátských občanů zaslouživších se nepřímou či přímo o přestavbu kostela.

* * *

Překlenout dějinnou epochu od roku 1890 po rok 2005 je úkol ozlomkrk. Jak se dvě světové války, dvoji okupace, roztodivné změny režimů promítly do života někdejší dědiny, pak městyse, posléze města? Jaké události rozčeřily hladinu let, byly nezajímavě běžné a nebo se lišily od průměrného dění? V čem? Jakými hnutími procházela obec, jaký byl vztah zámku a podzámčí? Kam směřovala ctižádost Kunštátu, kam se jezdilo za prací, kam do škol? Co tu bylo, co tu je mimořádné? Prokleslil se nějak ošidný pojem pokroku? Co tu bylo, co tu je centrem dění? Kostel? Politické strany, spolky, kultura? Jaké osobnosti se zapsaly do dějin Kunštátu? Vytvářela se tradice? Jaká?

Dostí otázek. Nechť nás trvale zneklidňují, nutno však odpovídat. To jest pobírat a kupit fakta.

Především: rok 1890 je předěl jen zdánlivý. Události předznamenávající novou epochu začínají o řádku let dříve, totiž roku 1868. Tehdy vznikla myšlenka postavit králi Jiřímu v Kunštátě pomník! Je až dojemné sledovat úsilí chudých sběratelů, kteří po sedmnáct let obětavě na pomník skládali... Když družstvo pro postavení pomníku sebralo již 500 zlatých, bylo to v roce 1881, vydalo svolání (podepsané Janem Novotným, Antonínem Šamšulou a Petrem Časlavským), v němž se jmenovitě obrací na „vůdce národa“, „muže vlastence“, „družstva a spolky“, „rolnictvo naše“ i „studentstvo jaré“, aby podpořili dobrou myšlenku. Za necelých pět roků jsou věci tak daleko, že družstvo zve na 15. a 16. srpen 1885 „ctěné spolky čtenářské, pěvecké, sokolské, průmyslové i politické jednoty, spolky záloženské, hasičské a vůbec vlastenecké, jakož

1790

i vlastence zemí koruny svatováclavské vůbec, aby ony přítomností svou poctily odhalení pomníku tomuto velikánu“. Nikdy dosud Kunštát neviděl takovéto spousty lidu jako v tyto dva dny. Sjelo a sešlo se 10 000 – 12 000 lidí (podle jedné zprávy dokonce 14 000!). „Starožitné, útulné městečko Kunštát“, jak se praví v jedněch novinách, stalo se dějištěm nezapomenutelné vlastenecké slavnosti. Zprávy, které o této události zůstaly zachovány, se ustalují na těchto charakteristikách: velikolepé, povznášející, velebné, krásné, vzácné... Nebyla to zdaleka jen místní kunštátská záležitost, nýbrž celonárodní manifestace, která všem trvale utkvěla. „Již v předvečer slavností odělo se město kunštátské rouchem slavnostním,“ píše se v novinách. Při odhalení pomníku promluvil na přeplněném kunštátském náměstí zemský poslanec dr. Dvořák z Ivančic, předseda družstva pro postavení pomníku Jan Novotný a tehdejší starosta Petr Čáslavský. Projevy byly zhusta přerušovány výkřiky jako: *Výborně! Sláva! Tak jest! Za zaznamenání ještě stojí, že „tři členové Sokola přijeli až z Brna na bicyklech a jedouce Kunštátem, byli předmětem všeobecného podivu mezi lidem, jenž něco podobného viděti neměl příležitosti“, a že spolku, které na odhalení přijely, „bylo tolik, že to trvalo skoro půldruhé hodiny, než se průvod seřadil“.*

Postavení pomníku králi Jiřímu je čin obrozený; ve srovnání s jinými kraji, zvláště nížinnými, možná trochu opožděný. Nutno si však uvědomit, že národní obrození pronikalo do odlehklých končin Českomoravské vysočiny, do míst méně zalidněných a bez železnice izolovaných, poněkud později, ohlas je však netušeně intenzivní. Od té doby se dá mluvit o kunštátské jiříkovské tradici. Kromě několika drobných tisků, i jednoho básnického, vyšla k odhalení Jiříkova pomníku roku 1885 také skutečná kniha o 132 stránkách: Dějiny městečka Kunštátu, první a zatím jediný soustavný spisek tohoto druhu. Autorem je budoucí kněz Jan Tenora (1863-1936) a je to dílo dodnes výjimečné; opírající se o důkladné bádání a jdoucí „ad fontes“ čili k původním listinným pramenům. Navíc si zaslouží chválu i jazyk tohoto spisu, jazyk půvabně starobylý, ale přesný, některá místa se čtou jako z románu, například historka o tom, jak Kunštát „hostil“ po bitvě u Slavkova oddíl poražených Francouzů. Je radostí ocitovat kousek z Tenorovy předmluvy, úryvek, jenž platí i pro tento pamětní zápis z roku 2005:

„Není mi nikterak tajno, že snad některé stati mohly býti důkladnější a úplnější, kdybych nemusil tak nakvap spisek tento sepisovati, a kdyby mi možno bylo i z jiných ještě pramenů čerpati; útechou však mi jest a omluvou mi buď, že aspoň z pramenů, které mi po ruce byly, jsem se jak moha snažil, abych věrně a správně události, o nichž jsem jednal, vylíčil, spoléhaje jen na zprávy věrohodné a zaručené.(...) Svědomitě jsem si i zpráv nejmenších všimal.“

Hrnčířská

*Když si poněkud popílím,
chci si drobet zazpívat
o tom hrnčířském řemesle
chci maličko chválu vzdát.
(:Všechny pány hrnčíře,
mistry, též tovaryše,
podle hrnčířského zvyku
chci všechny pozdravovat:)*

*Počátek tohoto řemesla
byl jest zemský tvor v ráji,
kteréhožto páni mistři
na svých štítech nosejí.
(:Sám Bůh první hrnčíř byl,
Adama z hlíny stvořil
a to hrnčířské řemeslo
velmi krásně ozdobil:)*

*Umělé jest to řemeslo,
každý uznati musí,
neb se o něj žádný fušař
nikdy pokusit nesmí.
(:Jak náš výrobek zkazí,
žádný jej víc nespraví,
radujte se, páni bratři,
uděláme zas jiný :)*

*Těž pro pány pijalisty
jsme velice potřební,
neboť oni naše džbánky
vždy velmi rádi vidí.
(:Jak si do něj nalít dá,
píje až dno uhlídá,
od večera až do rána
se džbánkem se obírá :)*

*Obzvláště my od kamnového
jsme velice potřební,
mládenec i také panna,
oba kamna milují.
(: Když je mládenci zima
na špacír zapomíná,
nechá pannu na ulici,
u kamen se ohřívá :)*

*Pročež páni hrnčířové
z toho se nic nermuťte,
že ve vašich všedních šatech
zamazaní chodíte.
(: Ve všední den při hlíně
a ve svátek při víně,
radujte se, páni bratři,
každá panna vás přijme :)*

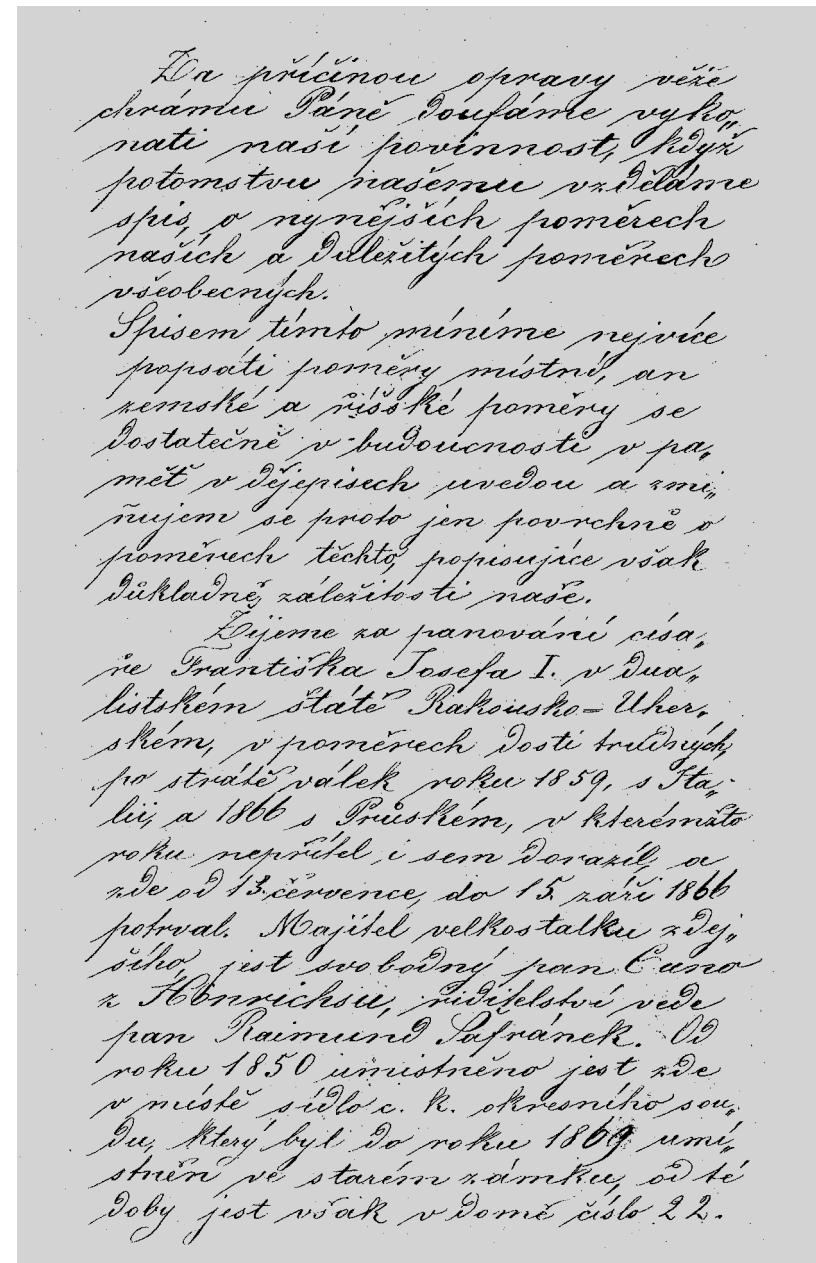
*Ptala se dnes Katrinka
Andulinky dychtivě
co to včera tancovali
za chasníci v dvoraně.
(: To byli švarní hrnčíři,
chasa jak oficíři,
s těmi bych si vinšovala
zítra jíti k oltáři :)*

Píseň vyšla v Kunštátě na jednolistovém letáčku v 80. letech 19. století. Dána do tisku mistry Burianem a Pětou ze Sychotína.

Z komentáře V. Pražáka: „Tento kunštátský zápis této hrnčírské písně je pozoruhodný tím, že je nejstarším, jaký vůbec známe, neboť ani předtím ani později nikde v Čechách nebyla zaznamenána. (...) Je proto velmi cenným dokumentem hrnčírské písně staršího typu a jednou z nejstarších písní toho druhu u nás zapsaných. Byla to také hrnčírská píseň tou dobou nejznámější a nejrozšířenější; zpívala se nejen v Čechách, ale i na různých místech Moravy a pronikala odtud i na Slovensko. Patrně to byla píseň v hrnčírských střediscích velmi oblíbená, dostalo-li se jí takového rozšíření. Nemalý význam kunštátského tisku tkví také v tom, že uchoval její text v nejstarším nejuplnějším znění...“

Mezi nejstarší výrobky kunštátské hrnčírské oblasti patří: kuchyňské nádoby, různé typy hrnců a kastrolů, másláky, zadělávačky, plucárky, pekáče, dále pak různé ozdobné formy na pečivo, bábovky, beránci, džbány na pivo a na mléko. Převládaly výrobky vytáčené na hrčírském kruhu z volné ruky. Později se určit výrobky odlévaly, formovaly a „táhly“. S novými kameninovými výrobky začal na Kunštátsku nebyvalý rozkvět hrnčírské výroby, hrnčírství bylo v té době jedním z nejlépe placených povolání. Tehdy vznikly nové dílny nejen v Kunštátě a Sychotíně, ale i ve Zbraslavci, v Újezdě a Drnovicích. Vrcholem dosáhla hrnčírská výroba v letech 1875–1895. O kunštátském hrnčírství psal v roce 1900 vídeňský týdeník Solidarita v kuriózní poznámce: „...Zaměstnavatelé si stáli velice dobře a jeden druhému přeplácel dělníky. A jaký kus se vyrobil, takový byl dobrý, jen se křičelo: dělejte hodně, ať můžeme vyhovět obchodníkům.“ V 17 kunštátských hrnčírských podnicích se vyrábělo zboží ročně za 160 tisíc korun. Tato konjunktura však koncem 90. let končí, začíná se projevat konkurence porcelánu a kovového zboží. Namísto denního platu se zavádí práce od kusu a mzdy se snižují. V zimním období se začíná hromadit neprodané nádobí, které se dostává na trh teprve na jaře. V té době se výdělek hrnčírského dělníka-kruhaře snížil o třetinu až polovinu, a to za největšího vypětí sil, při němž – jak se doslova píše – „dělník musí do kruhu, na kterém hrnce točí, kopnout až 10 000krát“. Nadto hrozila stále výpověď, neboť smlouvy na delší dobu se s hrnčírskými dělníky neuzavíraly. I začínají se hrnčírši organizovat a brání se stávkami.

Po prázdninách roku 1905 byla slavnostně otevřena nová budova měšťanské školy chlapecké. Mohutné slavnosti se zúčastnily, jak se praví ve školní kronice, školní dívky, učitelstvo, duchovenstvo, c.k. úřednictvo, úřednictvo vrchnostenské, obecní výbor, obě místní školní rady, veškeré zdejší spolky, spolek

1874

hasičský z Braslavce a přečetné zástupy lidu domácího a okolního. O rok později čteme v kronice zápis jiného druhu: „Místní školní rada podala odůvodněnou žádost, aby omezený počet děvčat mohl býti přijat jako mimořádné posluchačky; žádosti nebylo vyhověno, což vyvolalo v Kunštátě samém trpké zklamání.“

Roku 1914 vypukla první světová válka. Kunštátská Pamětní kniha o tom píše: „Jako všude, tak i zde ukázaly se její neblahé následky. Veškerý život veřejný utuhl, neboť většina mužů byla povolána do zbraně a ti, kteří zde zůstali, museli zapíratí svoje přesvědčení, poněvadž i zde vyskytlo se několik jidášských duší, jež byly ochotny udati každého, kdo stále nekřičel: Ať žije válka – Zachovej nám Hospodine, a kdo nenadával Rusům a Srbům. Ve všem větrilo se nebezpečí a zrada. Krabičky od sirek se slovanskou trikolorou, tužky a podobné věci, vše musilo býti odstraněno, vše mohlo býti pro majitele nebezpečno. Záložna musila sdělati svou firmu, poněvadž kol červené desky byly obruby modrobílé. Ze všech školních učebnic byly vyloučeny všechny články a básně, jež mohly povzbuditi národní vědomí, a místo toho dávány tam věci velebící válku a Rakousko. Bylo to smutné podívání, jak ten tlak působil na mnohé lidi. Nebylo lze nikomu důvěřovati. Když dostavil se nedostatek, nastaly rekvizice – potraviny i vše ostatní bylo vydáváno na lístky. Každý musil si mimoto pomoci, jak mohl. To svedlo mnohé rolníky a obchodníky; chudák se u nich neobešel o nic. Kdo měl však hodně peněz, dostal vše. Lichva bujela v nejvyšší míře a lichevní soudy proti tomu zřízení neměly valné ceny.“

Školní kronika doplňuje tyto řádky o podrobnosti takřka bizarní: „Dítky byly vyzvány, aby sbíraly starý novinový papír na pořizování ponožek, náprsenek, rukávů, nákolenic pro naše vojsko. Jeví se následkem uzavření našich zemí nepřitelem a nedostatkem dovozu k nám nedostatek vlny, bavlny, čaje, čokolády apod. Zakoupeno bylo školou 48 kg novinového papíru. Úřadu pro válečnou péči do Vídně odesláno bylo v několika pytlích a v dřevěné bedně celkem 1400 párů ponožek a 1800 párů podešví papírových, jež dle daných vzorků děvčaty obou škol byly zhotoveny. Na zakoupení náhradní ponorky za ponorku nepřitelem potopenou sebráno bylo 39,60 K, které odeslány byly 4. května 1916.“

Kunštátský kronikář končí svůj záznam velmi drsně: „Velikou zhoubou pro mnohé a konečně i pro stát byly podpory, jež dostávaly ženy narukovaných vojáků. Většina z nich utratila ty peníze hříšným přímo způsobem. Podpory byly tak značné, že mnohá nikdy předtím neměla tolik peněz a proto také netoužila po tom, by muž se jí navrátil.“

Za první světové války nastal v hrnčířství nový vzestup výroby; válečný průmysl potřeboval stále víc kovu, i omezovala se výroba plechového nádobí

Rozpočet míra a nákladu
od
Karla Havlíny, stavitele v Boskovicích,
na přestavbu větrní střechy a vyvýšení podvěže na
chudímú Páně poštovnímú v Kunštátě.

Číslo řádku	Předmět	Podle síně	Podle síně	Podle síně	Podle síně
1.	Směsíci papírového dělá a věže střežní na vyvýšení věžní střežní, pakulo. jeví jeho dolna zemi, a vyhotove. něm, ať křídlo, ať věž, pro věž. na násl. věžní, ať věž, ať věž, parial.				110.-
2.	Vyvýšení podvěže a věže, ať věže, ať věže, na pomůcku 4 (7.20).	28.80	0.80	57.60	
	úř. pro požární	2.50			
			57.60	10.50	68.10
3.	Vyložení písmen, blacovní a Dobří, ať věž, jevíci, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž, jevíci, ať věž, ať věž, ať věž, Kov, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž, Kov, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž,				33.44 3- 100.52
4.	Vyložení písmen, ať věž, ať věž, jevíci, ať věž, ať věž, ať věž, jevíci, ať věž, ať věž, ať věž, Kov, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž, Kov, ať věž, ať věž, ať věž, ať věž,				4 3.50 14.-
					829.12.-

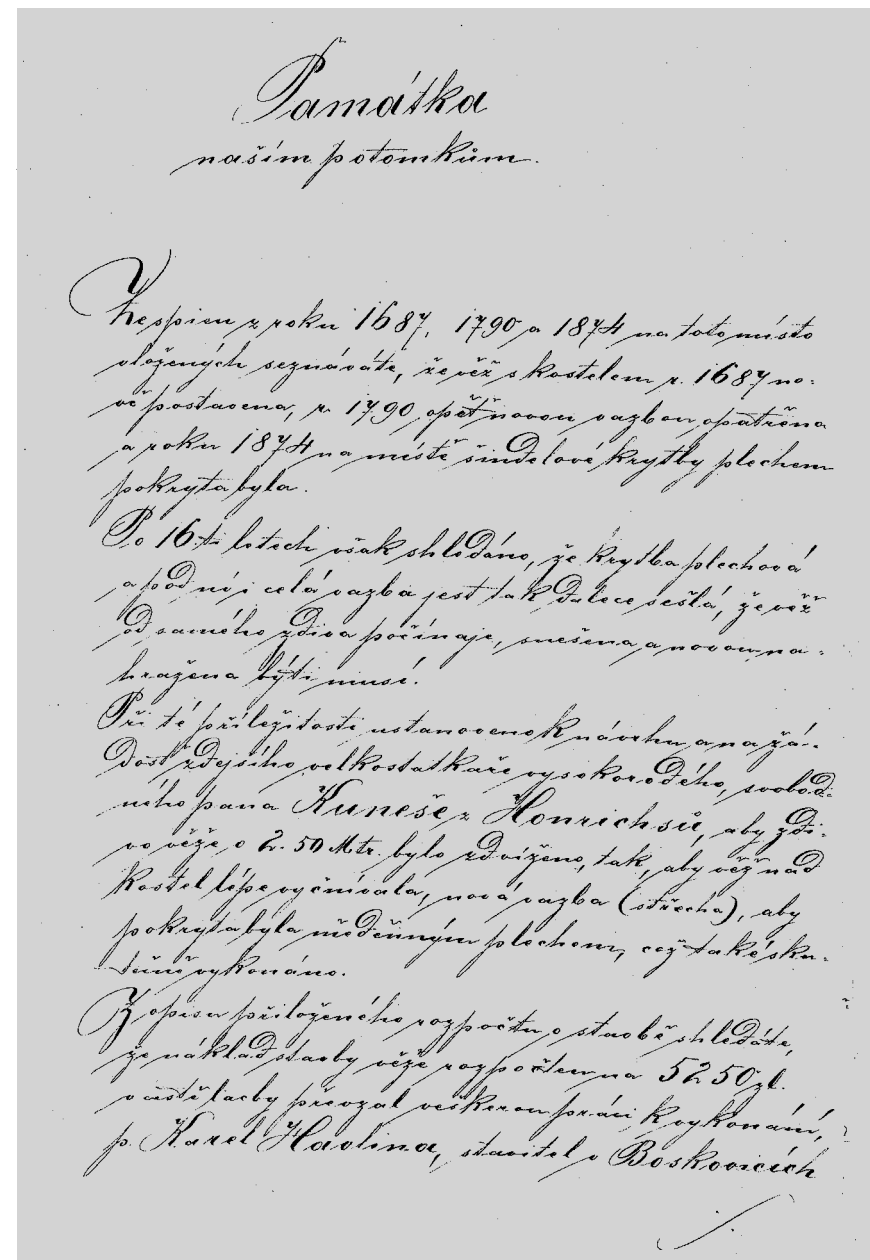
a narůstala poptávka po zboží hliněném. Přestože konjunktura nedosáhla dřívější výše, dělali zaměstnavatelé dobré obchody a i dělnictvu – pokud nebylo ve válce – se dařilo lépe.

První vyučovací den v československém státě – úryvky ze slohové práce Antonie Jaškové, žákyně 3. tř. měšťanské školy v Kunštátě:

„28. října 1918 po čtyřleté válce světové a dlouholetém boji za českou svobodu prohlášen byl náš samostatný československý stát. Hluboké vzrušení vzbudil tento den v českých městech a vesnicích a vůbec všude, kde bilo české srdce. Po celé Moravě a Čechách konány byly nadšené slavnosti. Vše vzalo na sebe jiné vzezření. Úřady zaváděly se české, rakouští orli shazováni. Všude zářily prapory v českých barvách závodíce s pestrou barvou podzimní přírody. (...) Já právě nechodila jsem do školy, poněvadž naše měšťanka v Kunštátě byla zavřena pro četné případy ‚španělské chřipky‘. Asi za týden bylo vyučování. Toho dne ráno přišli jsme jak obyčejně do školy. Zde bylo všechno jaksi tajemné, děvčata šeptala si, že bude nějaká přednáška. S nedočkavostí očekávali jsme osmou hodinu. Konečně zazvonilo. Vyhrnuli jsme se na chodbu, kde již stáli všichni páni učitelé i pan ředitel. Vedli nás do tělocvičny. Sestoupili jsme se do půlkruhu a nyní pan ředitel nadšeně přednášel o československém státě. Mluvil o jeho bývalé slávě, o jeho pohřbení na Bílé hoře, o jeho zmrtvýchvstání. (...) A končil tím, abychom byli platnými a sebevědomými občany našeho nového státu. Pak, hluboce vzrušení, přísahali jsme věrnost naší české vlasti. Nato přednesl pan učitel Kyselý krásnou báseň Tisíc nesmrtelných. Pak rozcházeli jsme se do svých tříd s novými sny, ideály a myšlenkami v duši. Den ten nevymizí mi nikdy z paměti.“

Organizovaný boj proti požárům začíná u nás rokem 1785, kdy Josef II. vydává tzv. Ohňohasní řád. První dobrovolný sbor hasičský vzniká v našich zemích roku 1864 ve Velvarech. Kunštátský sbor byl založen v roce 1875. Prvním starostou byl Jan Novotný, prvním náčelníkem Petr Čáslavský, prvním jednatelem František Kafka. Při založení měl sbor 24 činných členů. V obecním rozpočtu se každoročně pamatovalo na nákup hasičské výzbroje. Kromě pravidelných „hasičských bálů“ pořádal sbor i ochotnická představení. Z roku 1884 pochází památný spolkový prapor. Největší požár je zaznamenán 27. listopadu 1921 na kunštátském zámku. Boj s požárem tehdy trval 36 hodin bez přestávk.

Ochotnické divadlo v Kunštátě dosáhlo opravdového rozkvětu a dramaturgického i uměleckého vrcholu v době po roce 1918. Tehdy se divadlo stalo záležitostí celého Kunštátu a jeho okolí. Pozdě večer po skončení předsta-

vení bylo vidět na kopcích kolem Kunštátu malá mihotající se světýlka. To se do Touboře, do Hlubokého, do Rudky i do Rozseče vraceli návštěvníci divadla, kteří často prošlapovali vysoké závěje sněhu. Tento neobvyklý zájem o činnost kunštátských ochotníků probouzel chuť k další práci a přispěl nemálo k úrovni kunštátských ochotnických představení, na niž i po delším časovém odstupu může být Kunštát hrdý. Když byl v Kunštátě postaven Lidový dům, vytvořila se další skupina ochotníků. Kunštát žil divadelnický velmi rušným životem, který neohrozilo ani otevření biografu.

Názory o výtvarné hodnotě Rolínkových soch v umělých pískovcových jeskyních u Rudky se jistě mohou různit a různí se. Je také rozdíl mezi jeho ranými, ryze samouckými pokusy, které imponují monumentalitou záměru a mají to, čemu se říká „kouzlo nechtěného“, kouzlo tzv. naivního umění, a mezi jeho pozdními díly, která se zřetelně přechylují k vážnému umění. Sotva započaté dílo naznačuje nevšední talent. Zůstává tušení hodnot, k nimž narůstaly předpoklady. A zůstává i tragický osud člověka, jemuž se umění stalo údělem. Nedbal svých slabých sil, vždy znovu nabíral dech, byl uměním přímo uhranut a dokázal za finanční podpory Františka Buriana téměř nemožné.

Stanislav Rolínek nikdy neviděl Iva, a přece mu dokázal dát věrnou podobu. Vytesal ho z kamene hasičskou sekerkou a za ním v jeskyni, kterou střeží, odpočívá šestnáct blanických rytířů... Šestnáct lidských postav spí v této umělé jeskyni. Někteří jsou nehotoví, protože smrt byla přece jenom rychlejší než dláto, které Rolínek vyměnil za svou původní sekerku. Na Slavín, s podobami našich velikánů už čas nestačil...

Stanislav Rolínek (1902–1931), pochází z Bořitova u Černé Hory. Vyučil se čalouníkem, záhy se však u něho objevily příznaky tuberkulózy. Po prvním léčení se v něm probudil aktivní zájem o umění. Své první práce tesal v okolí Bořitova; např. v lese u Chlumu sousoší Jana Husa, Jana Žižky a Prokopa Holého. Možnosti velkorysých realizací se mu dostalo koncem dvacátých let v umělých pískovcových jeskyních v Rudce u Kunštátu. Na jejich základě byl v roce 1929 přijat na pražskou Akademii výtvarných umění, kde studoval u prof. Španiela. Vydržel tam však jen rok. Poté, stále víc sužován chorobou, chtěl vyřešit i sochami vyzdobit celou rudeckou jeskyni. Jeho snem byl podzemní Slavín se sochami velikánů našich dějin. Vytesal jezdeckou sochu knížete Václava, rytíře u vstupu i řadu blanických rytířů. Ty už však nedokončil.

Pohnutý byl osud Rolínkova nejnáročnějšího díla, monumentální pískovcové sochy T. G. Masaryka. Počátkem okupace bylo jisté, že ji nacisté odstraní. Rolínkovi podporovatelé sochu proto pilami rozřezali a ukryli ve sklepích. Ale

MAKOVICE JE PODSTAVCEM KRÍŽE NA ŠPICI KOSTELA (Foto: Marie Wetterová)

i tam gestapo jednotlivé kusy vyslídilo a zničilo. Zbyly mohutné boty, „Masarykovy boty“. Staly se pojmem, vešly do dějin...

Roku 1938 přijíždí František Halas poprvé na letní pobyt do Kunštátu. Ubytování zprostředkoval básník Klement Bochořák, kunštátský rodák. Halas je Kunštátem fascinován a po svém zvyku zve přátele, aby se na této radosti podíleli. Kromě „kunštátských“ (Bochořáka a Jana M. Tomeše) přijíždějí z Prahy Jiří Orten, Kamil Bednář, Zdeněk Urbánek a z blízkého Zboňku dávný kamarád Theodor Hejl, z Brna Ivan Blatný a další. První Halasův „kunštátský kruh“! *Smyslným smíchem nesmyslným čaruje večer za dědinou.*

Kdysi lidé tolik necestovali, drželi se více svých domovů. Cesta z Kunštátu do Olešnice byla pro leckoho zážitkem na celý život. A proto se znaly důvěrně jen ty obce, které ležely nejbliže, kam se jednou za rok jezdívало na pouť, k vzdáleným příbuzným nebo za potřebným, ale řídkým řemeslem, např. za koželuhem nebo barvířem. Středem domova, „naší“ krajiny, byla rodná obec, a čím dále od ní, tím matnější byl obraz o vesnicích i lidech. Za prstencovitým obzorem domova ležela již jen velká města, neznámé kraje a cizí země. Mnohý o nich snil a překročit kruh, rozhostující se kolem jistoty domova, znamenalo jít do světa: do Čech, na Hanou, do Rakous. *A zvláštní věc: krajinu domova netvoří jen známé tvary vsí, kopců, chlumů a polí, nýbrž tvoří ji též jména, která k těmto tvarům patří. Jsme doma tam, kde nám jsou nářeční obměny jmen bližší a přirozenější než znění spisovná, kde nářečí vnímáme jako součást kraje, jako prvek jeho života a dějin. Řeknu-li Hliboký, vím že je to právě jen u nás a nikde jinde.* (Rudolf Šrámek).

Velkou zásluhu na rozmachu loutkového divadla v Kunštátě měl pan Šimek, majitel kolotočů, houpaček, střelnice a loutkového divadla. Přijížděl do Kunštátu dlouho před poutí a zůstával dlouho po pouti. Večer pořádal loutková divadelní představení, která byla četně navštěvována. Pan Šimek sám vodil všechny loutky a hrál z paměti všechny hry. Vystupovalo-li na jevišti více loutek, pohybovaly se jen ty, které mluvily, ostatní zůstávaly strnulé v nejnemožnějších pozicích. Loutky byly z doby Matěje Kopeckého a na repertoáru byla také jeho hry: Doktor Faust, Loupežníci na Chlumu, Don Šajn, Oldřich a Božena neboli Posvícení v Hudlicích atd. Pan Šimek si texty také sám upravoval. Všechny osoby mužského rodu oslovoval podle starobylého tvaru „to kníže“. Byla to nezapomenutelná rčení: „Příteli neznámé, buďte tak laskavé a pomozte mně z tohoto lésa, neboť nemohu vytrefit.“ „Buďte mně vítané v majestátnosti komnatu této.“ „Proč bych já ho nenáviděla, když já ho tak mileráda návidím.“ Po ukončení každého představení děkoval Kašpárek za návštěvu, zval na dal-

ší hry a loučil se slovy, jejichž obsah byl nepochopitelný, která však v divácích utkvěla natrvalo: „Prosím, diváci, jestli se stala chyba v prozřetelnosti, ať mi odpustí.“ Pan Šimek později prodal základní loutky kunštátskému loutkovému divadlu, jehož záslužným principálem byl dlouhá léta učitel Krasický.

22. června 1941, v den, kdy fašistické Německo napadlo Sovětský svaz, scházejí se poprvé u Marků starí přátelé, účastníci první světové války: Marek, Vošlajer, Křížek, Antonín, Jan a Leopold Šamšulovi. Nikdy dříve se takto nesešli, ale náhle si rozuměli, věděli, o co jde a co je nejen jejich zájmem, ale vůči spoluobčanům i povinností. Zde se diskutovalo a poslouchal se cizí rozhlas. Každý ze jmenovaných měl další známé a přátele, takže hodnověrné zprávy o situaci se šířily dále. Původní skupina nebyla záměrně rozšiřována, ale kontakty měla dobré a stále lepší. A především měla dokonalý přehled o zbraních, které byly po Kunštátě uschovány na nejrůznějších místech. Tato skupina se v posledním roce války přestala scházet u Marků a zvolila si dům u Vošlajerů, který byl více na okraji obce. Zároveň se přestěhovala i většina zbraní do dobrých podzemních úkrytů ve Vlčí zmole. V podkrovní místnosti u Vošlajerů byl tři týdny před koncem války ustaven revoluční národní výbor, který se chopil moci ve dnech ústupu nacistických vojsk.

Kunštátsko leželo na partyzánské trase, po níž přecházely skupiny partyzánů z Českomoravské vysočiny přes Bystřicko na východ na Boskovicko, Prostějovsko a dál třeba až do blízkosti německo-sovětské fronty. Dne 2. ledna 1945 se po této trase přesouvala na Vysočinu partyzánská skupina Jermak. Vezl ji nákladním autem dopravce J. Havelka z Protivanova. Partyzáni po částech vystoupili u Sudic a u Rozseče a přešli do lesů. Na některých místech v okolí Kunštátu byly během roku 1944 vybudovány partyzánské zemljanky. Zemljanku v lese na Hradisku u Nýrova obklíčilo 11. ledna 1945 protipartyzánské jagdkomando vedené úředníky z brněnského gestapa a partyzány pobilo. Po udání postihlo v lednu 1945 zatýkání obec Újezd u Kunštátu. Pro podporu partyzánů bylo odvléčeno a umučeno pět újezdských občanů. Nejmladšímu z nich, Janu Bednářovi ml., bylo tehdy patnáct let. Od října 1944 denně nosil partyzánům do lesa potraviny a informace. Zahynul 15. května 1945 v Dachau.

Mezi památná místa partyzánských bojů na Kunštátsku náleží rovněž Zbraslavec. Partyzánskou základnou tam byl mlýn Antonína Porče. V noci 12. února 1945 přišla do mlýna skupina partyzánů vedená příslušníkem Jermaku. V době pobytu partyzánů u Porčů obklíčilo stavení protipartyzánské jagdkomando. V přestřelce sice partyzáni unikli, avšak manželé Porčovi byli zatčeni a 10. dubna 1945 popraveni v plynové komoře koncentračního tábora v Mauthausenu.

V Kunštátě prováděla tzv. Todtova organizace poslední zoufalá opatření k záchraně Německa. Za nucené pomoci místního obyvatelstva byly zataraseny čtyři příjezdové cesty, a to v nynější ulici Palackého, Brněnské, Rudecké a Halasově. Překážky byly sroubeny ze silných kmenů, uvnitř byly vyplněny velkými kameny a udusanou hlinou. Ve vozovce byl ponechán průjezd jen pro jedno vozidlo. Objekt překážky nebylo možné, poněvadž přiléhaly až ke zdem domů nebo byly přímo zapašeny do zdiva. V posledních válečných měsících vešli odvážní obyvatelé nejbližších vesnic v přímý styk s partyzány, kteří se sem většinou přesouvali z Dražanské vrchoviny. V lesích se stavěly bunkry, ale došlo i k několika tragédiím, na jejichž počátku stáli udavači. Tři týdny před koncem války obsadilo restauraci „U Ševčíků“ v Rudce likvidační komando letovických esesáků. Měli už i neobvyklé starosti: „zajali“ místního krejčího, aby jim šil z dodaných látek civilní šaty, které jim měly usnadnit plánovaný útěk na západ.

26. dubna 1945 padlo Brno, konec války byl na dohled. Německá armáda ustupovala v chaosu a zmatení a zanechávala na polích a v lesích děla, tanky, vozy, auta a různý vojenský materiál. Do rybníku u školy padaly zbraně všeho druhu, na kunštátském náměstí volně pobíhali koně, do toho vysílal místní rozhlas české zprávy z BBC.

Podrobně jsou události těchto dnů popsány v kronice obce Újezdu u Kunštátu. Zkráceně vyjímáme: „Celý den hřmí na všech stranách detonace, to ničí vojáci zbraně, polévají benzínem auta a zapalují. Do tanků vkládají nálože a vyhazují do vzduchu. (...) V lese Boří měli značné sklady střeliva, a tak toho dne v úterý dlouho do noci Boří otřásalo se výbuchy ničeného střeliva (...) 8. V. úterý, vojáci Němci byli ještě v obci. Přijeli osobním autem naši četníci z Kunštátu, zatklí a odvezli občana, který byl již dlouho v podezření, že zrazoval a udával partyzány gestapu v Letovicích. Středa 9.V. Celou noc a celý den do 7. hodiny večerní byla silnice přeplněna auty, tanky, povozy, jezdci, dělostřelectvem a pěším ustupujícím německým vojskem. (...) Kolony vojska prchaly nejen po silnici, ale i polmi, lesy, vše bez oddechu na západ. (...) Podél silnice zanechali Němci mnoho vozidel s potravinami, sádlem, masem, textilem, cukrem, atd. (...) Mnoho opuštěných koní po cestách a v polích bylo schytáno. (...) Toho dne, vyčerpání, ale s blahým vědomím, uléhali jsme ke spánku. Opravdu, život každého, zvláště v posledních událostech, visel na vlásku. Situace mnohdy byla tak zlá, že byly obavy o osud celé obce...“ Začalo se i organizovat zájímání německých a hlavně maďarských vojáků. Na něm se podíleli hlavně mladší občané. Zajato bylo zhruba 450 vojáků, kteří pak byli soustředěni v Rájci. To už byla jedna z prvních prací revolučního národního výboru, který začal pracovat

v době, kdy se Kunštátem ještě valila ustupující nacistická vojska. Revoluční národní výbor, takzvaný desetidenní, vyhlášený během 9. května místním rozhlásem, měl toto složení – předseda: dělník Karel Vošlajer; členové: učitelé Josef Zejda, Josef Sedlák, Josef Koláčny, zvěrolékař dr. Jan Kubíček, okresní soudce dr. Vilém Hanák, klempíř František Stria, dělník Leopold Šamšula, rolníci Josef Mareček, František Punčochář a Josef Marek, lesní správce Antonín Studený, stolař Karel Šmerda, cestář Antonín Musil, hrnčíři Vilém Vítek ml., Arnošt Unčovský a Karel Koukal, farář Jaroslav Šafář, dělníci Jan Truhlář a Josef Mareček, úředník Stanislav Dvořáček, stolař Karel Kubec. 19. května pak byly provedeny prozatímní volby a došlo ke změnám národního výboru. Předsedou se stal Josef Zejda, místopředsedou dr. Jan Kubíček, tajemníkem dr. Vilém Hanák

Josef Zejda píše: „Po osvobození v roce 1945 jsem byl předsedou prvního národního výboru v Kunštátě. V této funkci jsem se poprvé setkal s Františkem Halasem také oficiálně. Kunštát udělil Františku Halasovi čestné občanství, které jsem mu předával na slavnostní schůzi. Byl to první čestný občan Kunštátu a popud k udělení čestného občanství nevyšel ode mne. Bylo to poděkování velkému básníkovi za vztah ke Kunštátu a ke kunštátským lidem. Když jsem Františku Halasovi předával diplom čestného občanství, byl rozechvělý, rozpačitý a poděkoval tak prostě, jak to uměl jenom on: *Vaše pocta mě dojala a mám z ní opravdovou radost. Slibuji vám, že neudělám nikdy Kunštátu hanbu.*“ Františku Halasovi bylo uděleno za básnickou tvorbu mnoho cen a vyznamenání. Největší radost však měl z udělení čestného občanství Kunštátu. Již sám diplom byl neobvyklý. Byl to originál symbolické kresby brněnského malíře Františka Kalába s postavou básníka s houslemi a s puškou, na jejíž hlavni zpívá pták.

Ať přiblížíš se ke Kunštátu z kterékoliv strany, z polních dílců od východu či z lesních svahů na západě, vždy máš ty, jenž přicházíš jako host, pocit malého chlapce, který se dostal na pouť, tak ti tu všechno připadá slavnostní, nedělní. A marně budeš pátrat po příčině tohoto pocitu. Je to povědomí, že obchodní stezkou, jež tudy vedla od pravěku, si chodili vyměňovat zboží snad už lidé cromagnonské kultury, starokamenní lovci mamutů? Či ti paměť předvede obraz Mikoláše Alše, na němž pan Jiří z Kunštátu a Poděbrad triumfuje nad havraním synem bělehradského hrdiny Hunyady Jánoše, nad legendárním králem Uher Matyášem Korvínem? Anebo tě rozbolezní reminiscence na velkého rapsóda lidu v haleně, na Františka Halase, a zjeví se ti pod katafalkem na náměstí nařikající polský básník Galczyński?...Nebudeš moci si důvod definovat; a nejspíš to budou všichni ti velcí, jež tato země a toto město daly národu. (Z TEXTU JAROMÍRA TOMEČKA)

Sporá, kamenitá půda, pokud mu vůbec zůstala, obyvatele neuživila, a tak se hledalo vždy nějaké řemeslo. Nejděle se v Kunštátě udrželo hrnčířství – po pět set let! Návštěva všech kunštátských hrnčířů byla nám vždy velkým potěšením a pomalu jsme se sprátelili se všemi kunštátskými hrnčíři. Jeden z nich, pan Brablec, nám ukazoval nejen své umění, ale i – hvězdy! Za jasných srpnových nocí vodil nás se svým dalekohledem za Kunštát na vrch mezi Kohoutovem a Vlčí zmolou, kde jsme dlouho do noci zůstávali a poslouchali jeho zajímavý výklad. Také k panu Dvořáčkovi do družstva hrnčířů jsme vodili své návštěvy a hrnčíři nám s úsměvem ukazovali taje často nás vybízejíce, abychom si sami zakroužili...

(ZE VZPOMÍNEK LIBUŠE HALASOVÉ)

Po první světové válce procházelo kunštátské hrnčířství podobnou krizí jako v době předválečné. Příčinou nebyla jen opětá konkurence plechového a smaltovaného nádobí, ale i zmenšená odbytíště; vznikem Československé republiky a zřízením celních přehrad odpadly dřívější trhy v Rakousku, Uhrách a Haliči a zůstal jen trh domácí. Ale i ten se podstatně zmenšil. Bylo třeba výrobu přeorientovat. Nejdříve se tak stalo v dílně Petra Brablece, jehož synové Petr a Karel, začali vyrábět užitkovou, dekorativní i figurální keramiku, která za výtvarného vedení sochaře Huberta Kovaříka dosáhla pozoruhodné úrovně a z valné části se exportovala do zámoří. Některé kunštátské hrnčířny se pokoušely dostat se z krize tím, že se zaměřovaly na výrobu hospodářské kameniny, např. odpadních rour. Krize však trvala. V těch letech hrnčířští učňové odcházeli po vyučení „na zkušenou“, protože u mistra pro ně nebývala práce. V roce 1927 došlo v Kunštátě opět ke stávce. Jejím výsledkem bylo zavedení osmačtyřicetihodinového pracovního týdne a úprava mezd. I stávka v roce 1930 byla úspěšná. Existenční poměry hrnčířského dělnictva se však ani tak nezlepšily. Zboží se hromadilo ve skladech, odbytová krize dosáhla hroživého stupně. A tak jednoho dne tři hrnčířští dělníci – Vilém Vítek, Josef Štěpán a Arnošt Unčovský – začali uvažovat o založení družstva. Od myšlenky nebylo daleko k činu: 1. října 1932 bylo v Kunštátě založeno Výrobní družstvo dělnictva hrnčířského. Přihlásilo se 12 členů, kteří složili podíl, najali dílnu a pustili se do práce. Předseda družstva Josef Dvořáček přispěl značnou finanční výpomocí a vyřizoval korespondenci. Překážek však nebylo málo. Především bylo těžké prosadit se proti místním soukromým hrnčířům, kteří už měli svoje odběratele a dovedli si je udržet různými výhodami. Ještě horší doba však družstvu nastala, když po dvou letech byl provozní kapitál spotřebován. Tehdy se projevila houževnatost a obětavost zakládajících členů a jejich pevná víra ve správnost počatého díla: dobro-

volně se zřekli části své mzdy, aby mohla být ostatním pracovníkům vyplácena mzda neztenčená. Časem se družstvu podařilo rozšířit si odbytíště a v roce 1938 obdrželo za výrobky vystavené v Bratislavě diplom a zlatou medaili. Trudné začátky byly překonány a družstvo se stalo významným producentem hrnčířských výrobků na Moravě.

V Kunštátě se v létě 1945 rýsuje Halasův „druhý kruh“. Ke „Kunštátským“ v něm přibyl místní učitel Josef Zejda, Halasův věrný protektorátní pomocník. Objevuje se Oldřich Mikulášek, Ludvík Kundera, Adolf Kroupa, nechybějí výtvarníci (Vilém Reichmann, Bohumír Matal) a další. *Ukaž ty mně / kde se ptáci nelekají.*

Roku 1947 vychází 1. vydání Halasovy básně v próze Já se tam vrátím. Vyjde jich ještě mnoho. Je to básníkův hold Kunštátsku, óda, bez stopy patosu, sugestivní evokace toho, co bylo nazváno prakrajinou. „Objev Kunštátska“, „tuto cestu z Nikde“, jak zní jedno z věnování, si básník sám definoval jako nalezení „jistoty jednoho místa“. Aniž budeme sáhodlouze vypočítávat, co vše to v totálně znejistělé době, v níž báseň vznikala, mohlo znamenat, připomeňme si pouze běžný fyzikální zákon, že bez opory pevného a určitého bodu nelze se dostat ani výše ani dál.

Závěr básně:

Už aby bylo po tom pekelnování místy, kam nepatřím. Ať svítí světla milovaných chalup, ne jako bóje v dálce, ale betlemsky radostně a vytrvale. Všechny cesty vedou do Kunštátu, do Zboňku a do Rozseče. Hranečníky zarazilo dětství. Toho skřípání kol na cestách křizujících se v mém srdci! Ať si jen země letí do prázdna, ať si jen letí, jen když zbude jistota jednoho místa, místa posledního, místa jen pro hrob. Chci ho mít tam, jen tam u nás. Kdyby mi jen oči pro pláč zbyly, já se tam vrátím, já se tam i poslepu vrátím.

V létě 1947, za dlouhých procházek k Podchlumí a za Rudku a pod Dianaberk, začal František Halas zálibně rozvíjet myšlenku dát „pod střechu jedné knížky“ hlasy básníků a spisovatelů, kteří se kolem Kunštátu „nějak ochomejtli“. „Ať z toho ten Kunštát aspoň něco má!“ říkal František Halas. Jednoho večera na lavičce u Březinů dostala tato myšlenka konkrétnější křídla: vzali jsme dokonce papír a začali jsme psát jména těch, kdo přicházejí v úvahu. Jmen bylo mnoho a různých, autoři by se často nebyli navzájem shodli, ale věděli jsme, že se shodnou na Kunštátu... K uskutečnění tohoto nápadu – tohoto „holdu Kunštátu“, daru lidem z Kunštátu a Kunštátska – v tempu a zvratech doby nedošlo, přestože nikdy nebyl zcela odplaven. Mezitím počet básní a próz, které mají vztah ke Kunštátu, narostl, a není divu, že to jsou často „skrže Kunštát“ holdy Františku

Halasovi. Nastal tedy čas uvést tento záměr, tento sen, ve skutek. K textům, které se v průběhu let nashromáždily, přibýly další, které vznikly nebo byly dodatečně určeny přímo pro tuto knihu, pro tyto Kunštátské akordy. Jistěže: hledisko úplnosti nepřicházelo v úvahu. Nešlo také o to přispěvky z autorů páčit nebo zachytit každou zmínku o Kunštátě (či o Františku Halasovi v Kunštátě) v krásné literatuře. A bylo také nutno udělat jednou za tímto rukopisem tečku.

S vědomím, že pod dotykem Kunštátu vznikají už zatím básně nové. Do knihy, která je už po léta hledanou vzácností, přispělo nebo bylo zařazeno 35 autorů básní a vzpomínkových črt. Vedle českých básníků zvučných jmen figuruje tu i šest básníků cizích: Francouz Pierre Seghers, Polák K. I. Galczyński a čtyři Němci: Erich Arendt, Peter Huchel, Günter Kunert, Reiner Kunze. Fotografiemi básnické krajiny Kunštátska se na knize podílí muž světového jména: Vilém Reichmann.

Krákání

Jiří Orten

*Vykrákej srdci není k ničemu
v tlučení těchto dnů
vykrákej tichu není k ničemu
v koncertu hafanů*

*Vykrákej smrti opozdila se
je pozdě volat jí
vykrákej smrti opozdila se
a žij žij raději!*

*Vykrákej slunci špatně svítí
a je mu namále
vykrákej slunci špatně svítí
na kolotoči zoufalém*

*Protože točit se je málo
když chybí zastavení
Na někoho se nedostalo
A někdo tu již není*

5. VII. 1939, KUNŠTÁT

Mezi oběma válkami byla kunštátská tělovýchova soustředěna v Sokolu a Orlu. Cvičilo se v tělocvičné školy, v adaptované jízdárně v Palackého parku a v Lidovém domě. Činnost vyvíjel tzv. SK Kunštát, jehož členové hráli kopanou nejdříve na hřišti pod nynějším hotelem Rudka, potom v Chocholíku. Hokej se hrál na rybníku u školy, později na kluzišti před sokolovnou.

Po protektorátní pauze v tělovýchovné činnosti splynuly tělocvičné jednoty Sokol a Orel v Kunštátě v jednu a od roku 1945 už také společně cvičily, přestože k oficiálnímu sjednocení došlo až v roce 1948. Počátkem padesátých let se ze Sokola stala Jednota Tatran (závodní jednota Hlinodolů), ale po celostátní reorganizaci a sjednocení tělovýchovy je to od roku 1957 opět TJ Sokol. Za školou vzniklo v té době fotbalové hřiště, které slouží i školní mládeži a kolem něhož se zvolna buduje rozsáhlý sportovní areál s tenisovými kurty a s volejbalovými a dětskými hřišti. Počátkem roku 1980 byla u Hlubokého dokončena výstavba lyžařského vleku s osvětlením sjezdovky.

V 90. letech pak vzniklo vedle zatravněného fotbalového hřiště ještě druhé, se škvárovým povrchem, vzniklo šest tenisových kurtů a sportovní hala s možností uplatnění všemožných sportů.

ZDE SPÍ ŠTASTEN
ŠTĚSTÍM SVÉ SMRTI
FRANTIŠEK HALAS
5. 10. 1901 27. 10. 1949
ŽIL TEHDY CO ZATÍM DRUZÍ
BYLI MRTVI ZAŽIVA
ČEST TVÉ PAMÁTCE!
F.H.ST.

V roce 1950 opatřil básníkův otec hrob mramorovou tabulkou s fotografií a nápisem, v němž otec přímo oslovoval syna. Mínil to jako krátké provizorium. Protáhlo se však až do roku 1964, kdy podle návrhu Bohdana Laciny byl na hrob dopraven bludný kámen z Rozseče a koncipováno řešení s mohylkou, které předpokládá osázení pouze lučním nebo lesním kvítím.

Kunštát v dešti

Heinz Czechowski

*Kdo ví,
zda mračna už táhnou pryč, zda vítr
odkrývá nebesa nebo zda déšť
omývá mezníky – kdo ví?*

*Hovory o podstatách, čaj
znalecky zpařovaný v šálcích –
po lžičkách
krade se pravda
v noc a v nic.*

*Jako
o zabívaných lípách
i o nás už
rozhodla budoucnost:*

*Nemůžeme jinak
než mluvit o Halasovi.*

Pohlednice z Kunštátu rozmazaná deštěm

Wulf Kirsten

*Náhrobní kámen básníkův
byl zcela zarostlý do mlčení,
a poklidná melancholie naplňovala k večeru
úbočiny pahorkatící se země
a čekanka opět vzkvétala
z modré básně polní cesty,
a po Rolínkových rytířích
vtesaných před obcí do skalní stěny,
zbyly jen kamenné nohy,
z nichž vyrážejí vějíře kapradí,
a dva domkáři kopili seno,
když se nebe hrozivě zatáhlo,*

*a šero pletlo vrbové košíky
ze slov, naplněných otavnými přáními,
a noční déšť
začernil švestkové chrastí,
a byli jsme ukryti,
a kolem domku fičel vítr,
jemuž jeden z nás dal jméno Jaromír.*

(PŘELOŽIL L.K.)

Výjimečnost kulturní krajiny Kunštátska vedla odborníky ze státní ochrany přírody a z Geografického ústavu Čs. akademie věd v Brně k tomu, aby zpracovali důvodovou zprávu pro vyhlášení klidové oblasti Halasovo Kunštátsko. Posláním klidové oblasti je zachování přírodních a kulturních hodnot vyvážené harmonické krajiny s optimálními podmínkami pro pěší rekreaci v přírodě. Zvláštní ochraně se na tomto území doporučují chráněná naleziště „Mramorka“ a „Halasův kout“, krajinná rezervace Hluboké a zámecký park kunštátského zámku. Vyhlášení Halasova Kunštátska klidovou oblastí bude teprve začátkem dlouhého a nesnadného úsilí. Cílem je, aby halasovská krajina byla stejně vábivá pro nás v současnosti jako v budoucnu pro naše potomky.

Zpráva o návštěvě básnické krajiny

Jan Lacina

*Prošel jsem a procítil mnoho krajin a stále si – úmyslně – schovával jedinou.
Právě tu, kterou jsem měl téměř za humny a ke které jsem tíhl celou bytostí. Vábil mě totiž do ní básník z nejmilejších – František Halas. Ta krajina mi byla zapovězena slovíčkem „až“ a rozhodně bych si ji schovával k nejzazšímu útěku ještě dlouho, kdyby mě do ní nenasměrovaly služební povinnosti. Vyzbrojen znalostí básnické prózy a útržky veršů svého podzimního básníka, octl jsem se začátkem září tam, „kam vedou všechny cesty“. V Kunštátě. – Kdysi jsem vcházel do každé nepoznané krajiny se vzrušenou vnímavostí Kolumba. Odborné zkušenosti mě naučily být strážlivější. Naučily mě vnímat především to, čím si člověk svou krajinu zbytečně znešvaril. Proto jsem se – opouštěje zastávku autobusu na kunštátském náměstí – trochu obával. Nezklame mě prosněná básnická krajina? Najdu v ní ještě její „mateřské znaménko“ svízel? Budu moci pokleknout k slzičce, co „obrušuje srdce*

do samé něhy“? A naopak – „nepoplaším“ já ten kraj? Nebude mi pěnkava nadávat a čížek přede mnou varovat? – Třešňovými sady jsem stoupal „na Milenka“, jak se tu říká. Strniště na rozlehlé náhorní plošině dosud voněla parným létem, ale na mezích už podzimně zkrvavěly svídy. Ořešníci, vzácní ptáci nejvyšších poloh Vysočiny, nedočkavě křížovali oblohu nad lískovými keři. Sklonil jsem se mezi stébla zokrovělých trav k modrým brvám podzimního hořečku. Mezi rostlinami, které Halas důvěrně oslovuje ve svém vyznání krajíně domova, hořeček sice chybí, zato však figuruje přímo v názvu jedné z básnickových sbírek: Hořec. Z opukových Milenek jsem zamířil na kopec Kulíšek. Tady, na chudém rulovém podloží, jsem konečně usedl k slzičkám, svízeli a třeslici. A také k mateřidouce, do které jsem – podle návodu básníka – vnořil ústa. Když jsem se probral z opojení, zjistil jsem, že tento kraj má dosud horizonty modravé, že jich má mnoho, a že je nezbytné jejich barvu zachovat. – Do smrákání zbývalo ještě tolik času, že bylo možné vylézt do vrchů, které prudce stoupají nad studánkou zvanou Mramorka. V neposečených otavách trčely hladové krky ocúnů. V lánu brambořiště hořce voněla zhnědlá a seschlá nať. Usedl jsem do proužku pastviny, vklíněně do smrkového a březového lesa. Tráva pode mnou trošičku plakala, modraly se v ní hořečky jako prohlubně blížící se noci. Beránky nad hlavou s houstnoucím šerem podzimně fialověly. – V té chvíli se mi zdálo, že sedíme spolu, můj básníku. Dokonce „v dolících, vytlačených hlavami dívek“. Každý jsme měli svůj, opírali jsme se o sebe zády, a třebaže jsme se každý dívali na jinou stranu, ani vy, ani já jsme se nemohli modravé krajiny nabažít. Ta krajina byla totiž člověkem moudře rozdělena na odpovídající díly lesů, luk a polí. Netrčely z ní ani tovární komíny, ani stožáry vysokého napětí, ani silážní věže. Místo nich byly v polích a lukách dosud rozptýleny nádherné solitéry stromů. Byla to přesně taková krajina, jakou každý vnímavý člověk potřebuje ke svým konejšivým toulkám. – Vydrželi jsme spolu sedět „na vrších“ dlouho a já – díky hořkým závanům z brambořiště – se zase jednou hluboce vcítit do vašich veršů: „Podzime ve své tesklivině / jen na mne dolehni – „ Ta oblažující podzimní tesklivina se mě držela ještě dlouho po návratu do Brna. Tak dlouho, dokud jsem si neuvědomil, že vůně a seschlost bramborové natě byla předčasná, že jsem byl tentokrát už začátkem září omámen podzimem díky chemickému postřiku brambořiště z letadla.

Kostel... S varhanami byly v Kunštátě potíže. Muzikální farářové asi trpěli. Teprve roku 2001 je nahradily nové. Darované. Ale z Heidelbergu: zvuk bude tedy romantický... Oltářní fresku namaloval roku 1889 Milivoj Husák z Lelekovice. Je to přemýšlivý muž a vskutku: freska je stále předmětem hovoru a otá-

zek. Puntičkářsky přesný výklad snad není nutný: obrazy mají rozvířovat fantazii do mnoha směrů. Malíř ale rád poslouží i autentickým výkladem: inspirací je archeologický nále z doby Velkomoravské. A na něm stojí: Ježíš: život – světlo – vítězství. Ježíš vstává z mrtvých, vrací se k životu, toť dar světla. Čtvery živly mám rád a jsou zřetelné, jen s tím vítězstvím si nevím rady. Co na to básník? *Když stínem krví světla / vše kolem zbroceno / a tmí se chvíle světlá / neříkej ztraceno...*

Věžní hodiny ukazují čas do čtyř stran světa. A ještě budou roku 05 vylepšeny...

Někdy záhy po roce 1945 lezlo několik horolezců vysoko na věž. Ale makovici neboli Turmknopf, tj. věžní knoflík, tehdy zřejmě neotevřeli. Měli tam práci nebo prostě exhibovali? Buď jak buď: *Pták hlas Pták svoboda Pták prostor.*

O zvonech nemám valné ponětí, přestože jsem jeden pokřtil. Jenže ve Žďáře. Ty kunštátské se nevnucují. Básník zřejmě nehodlal vyzvánět.

Průmysl... Velmi frekventované bývalo kunštátské slovo Karborundum, později hovorově Bruska. Je to továrna ukrytá v údolí, jež vede ze Zbraslavce k zámku, plod takzvané pouňorové iniciativy a vyjimečně – zdá se aspoň, plod šťastný. Neboť Kunštát se odevždy vyznačoval tím, že v něm nevznikaly továrny, takže lidé musili jezdit do Boskovic, do Svitávky, do Blanska, do Letovic, do Brna; po zahájení provozu v roce 1952 měli do práce autobusem pár minut. Co se tam vlastně vyrábělo? Inu: brusivo. Nebo přesněji karbid křemíku čili SiC. Bruska byla filiálkou centrálního závodu z Benátek nad Jizerou, výrobky byly brousky a brusy všech velikostí a podob. Výroba vzkvétala a drží se nad vodou i dnes ještě, přestože někdejší závratná cifra 400 zaměstnanců poklesla slabě pod 100.

Továrna s málem filozofickým názvem Hlubna vzešla z někdejšího hrnčířského družstva a rozmohla se coby „chemické výrobní družstvo“ v nových provozovnách na svahu nad Kopaninami. Specializovala se na takzvanou technickou keramiku, tj. infrazářiče, topné desky, žároměrky, kelímky. Kromě keramiky se tam adjustovalo i chemodrogistické zboží. Ale dnes už Hlubna není Hlubnou, nýbrž je pod jménem Eurokov na prodej. Stejně tak jako Lidokov, jehož původního majitele Rudolfa Techeta vzpomeňme aspoň jako obětavého a zasloužilého badatele-amatéra v minulosti Kunštátu. Těž „Keramika Kunštát“ Stanislava Halase je na dně... Zato ze starobylé hrnčírny Petra a Karla Brablecových se zrodí Moravská ústředna a z ní pak Keramická huť ÚUŘ, populární kdysi za Jiřího Kemra, se má doslova k světu, přejímá i roztodivné zakázky, funguje, dveře prý se tam netrhnou... Arciř pod firmou Kunštátská keramika – Sedlák – Moravia art... A zdá se, že i 25 soukromých keramických dílen a dílni-

ček si nestěžuje na nezájem. Je to poznat vždy v září na každoročním kunštátském keramickém jarmarku (pod pojmem „kunštátská keramika“ se zahrnují i výrobky dílen z okolních vesnic).

„Všem těm, kteří jakkoli pracovali o povznesení městečka Kunštátu, budiž paměť vděčná i věčná. Nechat pak i dále všichni, kteří z Kunštátu pocházejí nebo kteří tam bydlí, jednosvorným působením svým vždycky se snaží, by dobré zvukné jméno, kterým Kunštát po vlastech našich zaznívá, zachovali, by vždy jistěji se bral drahou pravého pokroku, a tak ať Kunštát vzkvétá vlasti naší ku prospěchu a chloubě!“ napsal Jan Tenora v roce 1885.

Body, drobníčky, setkání

Za války počátkem čtyřicátých let se rozkřiklo, že Němci budou kvůli výrobě zbraní strhávat z věží kostelů měděný plech. I namíchal se černočerný dehtový nátěr, aby zeleň na kopulích nebyla tak viditelná. Povedlo se, věž zůstala neporušena, jen po všech bouřkách vyhlížíme, jestli černoty ubylo. Ještě docela ne. Ale zelenější už věž je.

Po roce 1945 bývával kastelánem na zámku Dalibor Tichý, laskavý, vzdělaný a svérázný muž, o němž existovalo dost anekdot. Ta nejnežnější: Pan Tichý jednou rozrušeně obcházel všechna místa, kde se v městečku zastavil, a naříkal, že ztratil svazek přemnohých zámeckých klíčů. Když se zchváceně vrátil na zámek, musil si před zavřenými dveřmi sundat boty. Ejhle: klíče byly v holínce.

V červnu roku 1948 bylo v Kunštátě velké pozdvižení: pod okny zámku bylo nalezeno mrtvé tělo jisté paní Hudcové, původem Němky, jejíž muž, „odborník na vysílání televizního signálu“, se nevrátil z nějakého švýcarského symposia. Nahoře v bytě ležel její devítiletý syn usmrčený sekýrou. Probíraly se možnosti: zavraždila Hudcová v pomnutí smyslů synka a sama pak skočila z okna? Nebo: byla Hudcová z okna shozena a pachatelé se pak zbavili i dítěte? Třetí varianta: byl napřed zabit synek a pak „žena emigrantova“? Úřady si případem moc nelámaly hlavu a přijaly první verzi. Kunštátští občané věřili druhé variantě s politickým pozadím: Opatrně se uváděla jména dvou „poúnorově“ vysoce angažovaných mužů... Jediná jistota: ututlání případu bylo „jaksi příliš nápadné“...

Když po únoru 48 v Kunštátě zrušili pobočku soudu, berní úřad, notářství, katastrální úřad, zvedalo se všude reptání. Zas kvůli pár papírům jet do Boskovic, ne-li do Blanska! Jisté je, že vše se protahovalo, vleкло, loudalo. A byrokratismus bujel mocným květenstvím.

I v Kunštátě se v 50. letech prováděla drsná „reforma zemědělství“. Uměle se vyráběli „venkovští boháči“, nahánělo se do JZD (tj. Jednotného zemědělského družstva). Z těch dob nám zbyla jen rodinná anekdotka. Měli jsme hektar sadu, i museli jsme v týdnech senoseče kupovat a odevzdávat vajíčka...

Přišel potomek rodu Coudenhove-Honrichsů. Na zámku nebyl s to se domluvit. Nic nechtěl, žádné nároky, dokonce dárek: několik starých a neznámých dokumentů... Vzpomněl jsem si, že v Tenorových Dějinách Kunštátu se nejméně dvakrát mluví o laskavých zámeckých pánech, méně laskaví asi byli spíš správcové.

Skromný Kunštátský zpravodaj s věcnými zprávami a vyhláškami vycházel v Kunštátě už v 60. letech. Jen jedenkrát se tento bulletin pozvedl k vyššímu útvaru: k letáku. To bylo v prvé dny sovětské okupace. Po listopadu 1989 se sem tam ozývalo nabádání: Založte noviny! S jarem pak se sen uvedl ve skutek – malý vesnický zázrak! Sametově vlídné ovzduší Občanského fóra takovým počínům přálo, Kunštátské noviny vydržely s prvním dechem čtyři roky bez jednoho měsíce, tedy do dubna 1994, poté sice změnily formát, ale i ráz: opět se přiblížily bulletinu staré ražby. Dva mladší učitelé, nejtalentovanější a nejkritičtější spolupracovníci, se nestali redaktory: manželky s novinářskou „kariérou“ nesouhlasily.

Sovětští vojáci v roce 1968 do Kunštátu nepronikli. Jen jeden polský voják jezdil na motorce jako šilený po polních cestách kolem Kunštátu.

Roku 1973 vyšel – hlavně díky iniciativě plukovníka Jana Sýkory – na 36 stránkách čtvercového formátu spisek „Kunštát na Moravě – průvodce krajinou“, sešit navazující na rozebrané Kunštátské akordy. Tento Průvodce byl však za několik málo měsíců Okresním národním výborem v Blansku zakázán. „Důvody?“ Spiskem se mihla jména tří lidí (dvou moravských básníků a jednoho místního občana) vyloučených z jediné vševládnoucí strany a reprodukována byla fotografie botů zbylých v Rudce po Rolínkově soše T. G. Masaryka, botů, jimiž prý se šíří „škodlivý masarykovský kult“... Co na to říct? Snad jen: Ať nás pám-

bu při zdravém rozumu zachovati ráci! Více než tisíc zbylých výtisků bylo tehdá zabaveno a uskladněno ve sklepě boskovického archivu. Kolem roku 1989, po šestnácti letech!, se přece jen podařilo dopravit zbytek nákladu do Kunštátu. Myši sice pytle nesežraly, ale na výtiscích citelně zapracovala vlhkost. Zachova-
lejší část brožur se dostala do prodeje, na turisty se už nedostalo.

Roku 1980 slavil Kunštát narozeniny. Sedmisté! Národní výbor chtěl oslavit slavný den hotovým sborníkem, jenže přípravy jaksi zviksly. Dobré duše si vzpomněly na mne, tehdy zcela zapovězeného, i slíbil jsem, že se toho ujmu, byť na zapřenou. Pomohli různí přátelé a vznikla ideální, patrně předpotopní, neopakovatelná, spolupráce s tiskárnou, s použitím nejedné anticenzurní lsti; včas posléze vyšly čtyři sešitové almanachy, které se spoustou fotografií obsáhly celý ten Čas od roku 1280 do roku 1980. Povolení byla spjata s všelikými příkazy, neprodávat jednotlivá čísla, nevyrábět společnou obálku atd., to vše se realizovalo v pravý opak, navíc jsme zásluhou Boh. Marčáka použili poznámkového aparátu na tzv. kuléru na konci čísel, ty stránky se vymkly cenzuře a nějaké to přehnané budování byl jen pomínutelný ústupek dohlížitelenskému tlaku, honorář jsem sice žádný nedostal, ale zaredigoval jsem si přímo velkolepě a dokonce i mé jméno se v tiráži kdesi na konci octlo. Po pětadvaceti letech mě ten výkon docela těší.

I kunštátský zámek ještě skýtá možnost objevů. V 90. letech našli vědci (hledající něco jiného?) pod gotickým povrchem podloží románské. Znamená to, že zjevení kunštátského hradu, umístěného do roku 1280, nutno posunout ještě o nějaké to století dozadu. A rázem je Kunštát mezi hrstečkou nejstarších pevných sídel! Ve vědě zní to „nej“ hrdě. Ve vzduchu kolotá jen otázka: A co dál a co více?

27. listopadu 1989 velké shluknutí na náměstí. Uprostřed kruhu koktá poslední komunista. Ti ostatní tu nejsou. Sváteční pocit...

2. prosinec 1989: Kunštát je jaksi jiný: Hlavy kolem oken se mihají, z úlomu mluvy popis chaosu. Odpoledne s Klárou na Suché louce. I příroda je jiná. Dokonce budí vzácné nadšení.

Jezírko vzniklé po málem půlstoletém otálení kolem roku 1992 za Sychotínem ve směru k Makovu není sice na koupání, ale otvírá scenerii, která je půvab sám. A zavede nás také k Mramorce, nejhezčí studánce, jakou znám.

Z kunštátských farářů jsem poznal nejprve pátera Šafáře. Na jedné příbuzenské svatbě jsme našli společný jazyk, zjistil jsem, že důstojný otec umí skvěle vyprávět vtipy a že se rád nenápadně směje; vídal jsem ho zhusta, jak fičí na motocyklu. Jen ten konec, připisovaný snad nějaké komunistické bojůvce, mě trvale šokuje: drát natažený v prudkém sjezdu přes silnici! Skoro k nevíře, tudíž pravděpodobně.

Pan profesor Krátký byl vtělená moudrost, ale trvale v časové tísní, takže platil um lakoničnosti. V den jednoho halasovského výročí mluvil o básníkovi velezasvěceně ve hřbitovní kapli, výtečný řečník (nebo kazatel?), proslov si natáčel, řeč to byla pečlivě připravená, perfektní. Když z Kunštátu odcházel, rozloučil jsem se s ním dlouhým dopisem.

Slovácká duše pátera Bařky mě vždy naladila téměř podomácky, o výtvarném umění jsme se taktně nebavili, zato hodně o víně. Nezapomenutelná kořtování, s doktorem Škvařilem co třetím. Kněz, lékař a literát si rozuměli, o věcné poznámky nebyla nouze. Když se pak otec Bařka navrátil na milované Slovácko, navštívili jsme ho tam jednou, vyslechli jsme několik kouzelných „velkomoravských“ historek, pochválili jsme úhledný vinohrad (tuším 200 hlav?), přidali pár mincí do mechtem obrostlého sklípku – a bylo nám dobře. *Pod hlínou obří tisknou kořen révy.*

Na kašnu na náměstí byla vypsána soutěž. Vyhrál ji rakouský sochař profesor Hans Muhr, jehož návrh byl vskutku profesionální. Kašna má příznivce i odpůrce. Těm druhým se zdá, že náměstí je přehuštěno, kašna je umístěna mezi cukrárnu a Panenku Marii a k hospodě je to pár kroků. Já kašnu chválím, a to zvláště za horkého léta, kdy vyzývá automobilisty, aby se opláchli, a jejich děti, aby se cákavě rozdováděly.

Tento zápis, sestavený v měsíci srpnu roku 2005 panem Ludvíkem Kunderou a z ochoty na počítači opsaný paní Ivou Pavlů, navazuje na poslední obdobný záznam z roku 1890 a načrtá události a dění v Kunštátě a okolí, a to v časovém úseku plných stopatnácti let. Tento text je tedy nutně fragmentární: vnést do dějin dvacátého století plynulý řád je takřka nemožné, obrozenské doznívání devatenáctého století za počínajícího pádu rakouskouherské monarchie je nesnadno zpodobnitelné, vstup do století jednadvacátého šokuje svou rozryvností.

Dáváme nejednou slovo pamětníkům, jejichž smysl v dobách válek, okupací, hroucení režimů a obecného rozrušení kolotala mezi vírou a hněvem, mezi láskou a nenávisť, mezi spokojenou nečinností a činorodými vzněty a vzepětími.

Nechť budoucí možný čtenář těchto stránek zvaží, co bylo pomíjivé a co přetrvalo. Nechť sní – přemáhaje Zlo – o světě Dobra, nechť ho neopouští Laskavost a Naděje...

Potomci následovníci! Vám dík a pozdrav a vzpomeňte si někdy na Kunštát roku 2005 a na jeho dávné obyvatele.

* * *

LUDVÍK KUNDERA (1920): básník, dramatik, esejista, překladatel, činitel mnoha kulturních aktivit. Hudební pedagog a klavírista, vynikající interpret Janáčkova díla PhDr. Ludvík Kundera (1891–1971) byl jeho strýcem, spisovatel Milan Kundera (1929) je jeho bratrancem. Studoval v letech 1930–1938 na reálných gymnáziích v Praze a Litoměřicích, od roku 1938 na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze, od podzimu 1939 na filozofické fakultě v Brně (obor čeština a němčina). Po uzavření českých vysokých škol se rok a půl v Brně učil drogistou, krátce pracoval jako kreslič inženýrských staveb, pak jako korespondent a mzdový účetní v továrně na nábytek v Rousínově. Na počátku roku 1943 byl totálně nasazen do vojenského skladu ve Špandavě u Berlína. Po přestálé těžké nemoci se směl koncem roku vrátit domů, kde žil v poloilegalitě až do konce války. Po osvobození dokončil v roce 1946 studia a stal se postupně redaktorem tří významných brněnských časopisů: umělecké revue Blok (1946–1949), deníku Rovnost (1950–1952) a literárního měsíčníku Host do domu (1953–1955). Od roku 1976 bydlí v Kunštátě na Moravě. Publikovat začal již jako gymnazista ve studentských časopisech. Prvním uveřejněným příspěvkem jsou verše v Mladé kultuře 1938. Za války zveřejňoval své práce v rukopisných a pololegálních, tzv. černých tiscích, např. sbírky Roztrhané panenky, 1942 (kvůli cenzuře antedatováno 1937). Po květnu 1945 vydal

LUDVÍK KUNDERA VE DVEŘÍCH SVÉHO KUNŠTÁTSKÉHO DOMU (Foto: Miroslav Zajíc)

knihy básní Živly v nás, 1946; Laviny, 1946; Klínopisný lampář, 1948; Záznamy a promluvy, 1961; Letní kniha přání a stížností, 1962; Tolik cejchů, 1966; Fragment, 1967; Hruden, 1985, knihy próz Konstantina, 1946; Napospas aneb Přísluví pro kočku, 1947; Odjezd, 1967, knihu esejů Německé portréty, 1956, slovník literárních pojmů aj. Pro divadlo napsal dramata Totální kuropění (1961), Nežert (1963, zakázáno, premiéra až 1967), Korzár (1963), Zvědavost (1964), Labyrint světa a lusthaus srdce (1983), libreto k opeře Chameleon (1984), pro televizi zčásti i pod krycími jmény 7 her (Ó rozumě, ó lásco, 1974; Vrtkavý král, 1975; Královské řádění, 1975; Karel Hynek Mácha, 1983; Radosti života, 1984 aj.), pro rozhlas 10 her (Zvědavost, 1964; Večer všech dnů, 1966; Bezpodmínečný horizont, 1968; Malé smutné štronzo, aj.) a pro tato média ještě na 30 adaptací, montáží a pásem. Část těchto prací vyšla i tiskem. Vedle původních děl uveřejnil za sedmdesát let lite-

rární činnosti v dalších desítkách knih, ve sbornících a časopisech dnes již nepřehlédnutelné množství překladů prací cizích spisovatelů, zejména německé poezie (Arp, Becher, Benn, Brecht, Celan, Huchel, Trakl ad.), německé prózy (Böll, Cibulka, Fühmann, Renn, Seghersová aj.), německé dramatiky (Brecht, Büchner, Weiss ad.), francouzské poezie (Apollinaire, Desnos, Char ad.), slovenské poezie (Kraso, Novomeský) a poezie ruské, bulharské a srbské. Velkou část Kunderovy tvůrčí energie pohlcují jeho rozsáhlé ediční práce, soustřeďující se po celý život jednak k vydání kompletních děl (Dílo Františka Halase, 5 svazků 1968–1983; Spisy Bertolda Brechta, 8 svazků 1959–1989; Oldřich Wenzl, Veškerá poezie, 1982), jednak k obsáhlým antologiím (Haló je tady víchřice, 1969; Dada, 1983), výběry poezie Heineho, Brechta, Halase aj. a dále vydávání bibliofilii (Svévolné interpretace, 1975; Volná sebrání, 1973–1974; edice Jaro, Léto, Podzim, Zima, 1973–1974 aj). Redigoval nebo spoluredigoval např. almanachy a sborníky A zatímco válka, 1946; Skupina Ra, 1947, publicisticky působil v časopisech a novinách (od Kvartu, Plamene a Světové literatury až po Literární a Lidové noviny a Rovnost). Rozsáhle publikuje i v zahraničí, zejména v německé jazykové oblasti (účast na vydání rozsáhlých antologií české poezie v Německu, spolupráce s německým časopisem Sinn und Form, s rakouským Plan aj.). V sedmdesátých letech byla Ludvíku Kunderovi z politických důvodů znemožněna výraznější publikační činnost. Od listopadu 1989 vydal m. j. 7 knih básní, svazek memoárů (Řečiště, 1993) a rozhovorů (Zlomky L.K., 1994) a knihu Piju čaj (2003). V roce 1996 začaly vycházet v nakladatelství Atlantis jeho sebrané spisy, které k dnešnímu datu čítají 11 svazků (celkový projekt je 18 svazků). V roce 1990 začal přednášet na filozofických fakultách Masarykovy univerzity v Brně a Palackého univerzity v Olomouci, na Janáčkově akademii múzických umění v Brně aj. V roce 1990 mu byl udělen čestný doktorát filozofie Masarykovy univerzity v Brně, roku 1993 obdržel rakouskou státní cenu za překlady. Je čestným občanem města Kunštát (1993) a nositelem vyznamenání Za zásluhy, které mu udělil prezident republiky 28. října 2007. Je spoluzakladatelem surrealistické skupiny Ra (1945–1949) a Sdružení Q (1967–1970, obnoveno 1988).

NOSTALGIE, TECHNIKA A TRAGÉDIE

K románu Maria Puza Kmotr

Summary:

In 2006 and 2007, the Philosophy Module of the Faculty of Humanities at the Charles University organized two literary-philosophical symposia in Lipnice nad Sázavou. Topic of the first symposium (June 21, 2006) was Jaroslav Hašek's novel "Good Soldier Švejk"; the central topic was war as a certain important form of existential condition of human beings in the world. The symposium has resulted in an anthology containing contributions "Hašek and War. War as epochal human openness towards the world" (published in 2007, 105 pages). The anthology contains contributions by Ladislav Benyovszky, Jakub Češka, Richard Hašek, Josef Kružík, Jakub Marek, Aleš Novák, Jaroslav Novotný, and Richard Zika. The topic of the second symposium (June 26, 2007) was the novel "The Godfather" by Mario Puzo and its film trilogy adaptation directed by F. Coppola. The core of the symposium was five contributions by Peter Brezina, Jakub Češka, Jakub Marek, Jaroslav Novotný, and Stanislav Synek. To sum up, we might say that the contributions and subsequent discussions showed that, at the first sight the deliberately anti-modernistic and to certain extent utopian Puzo's novel presents inner perversity of the depicted alternative world of a "family". Apart from these contributions, I consider the short but dense comment by Ladislav Benyovszky to be important. It refers to a uniform context ("die Sache selbst" as cosa nostra) of disclosed types of human activities used to depict the world of "The Godfather" novel. Number of contributions of the second symposium was too small to publish a separate anthology. For that reason we present the texts of the second symposium in the magazine Urban People. In addition, there are three other articles: Taťána Ospálkova's "The Godfather – Genre rules: Gangster movie or family saga?", Jakub Marek's "Double world of Puzo's The Godfather", and Jaroslav Novotný's "Nostalgia, method and tragedy. Back to Ma-